

Anna Kalisz, Małgorzata Stefaniuk

"Konwergencja czy dywergencja kultur i systemów prawnych" : XIX Zjazd Katedr Teorii i Filozofii Prawa, Jastrzębia Góra, 19–22 września 2010 r.

Studia Iuridica Lublinensia 14, 273-277

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Konwergencja czy dywergencja kultur i systemów prawnych

XIX Zjazd Katedr Teorii i Filozofii Prawa
Jastrzębia Góra, 19–22 września 2010 r.

W dniach 19–22 września 2010 r. w hotelu Astor w Jastrzębiej Górze odbył się – zorganizowany przez Katedrę Teorii i Filozofii Państwa i Prawa Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego – zjazd polskiego środowiska teoretyków i filozofów prawa na temat: *Konwergencja czy dywergencja kultur i systemów prawnych?*¹

Konferencję otworzył uroczyście prodziekan Wydziału Prawa i Administracji UG prof. dr hab. Dariusz Szpoper. Pierwszy dzień miał formę sesji plenarnej – wystąpienia wygłosili zaproszeni prelegenci, a każda para referatów zamykana była ogólną otwartą dyskusją dotyczącą prezentowanej tematyki.

Koreferaty otwierające obrady nt. „Tworzenie prawa: *common law* – prawo stanowione” wygłosili: prof. dr hab. Roman Tokarczyk (UMCS) oraz dr hab. prof. UW Tomasz Stawecki (UW). Moderatorem był prof. dr hab. Krzysztof Pałeczki (UJ).

Pierwsze wystąpienie dotyczyło przede wszystkim samych pojęć konwergencji i dywergencji oraz terminów w stosunku do nich bliskoznacznych i pokrewnych. Prof. R. Tokarczyk wystąpił z tezą, iż w ramach dwóch głównych kultur prawnych świata: prawa stanowionego i *common law* procesy konwergencji przeważają nad dywergencją, oraz iż konwergencja jest bardziej ceniona niż dywergencja. Wskazał również na różne metody konwergencji oraz na relacje zachodzące w ramach konwergencyjnego tworzenia prawa.

Dругi referat natomiast odnosił się do rozróżnienia pomiędzy ewolucyjnym zjawiskiem konwergencji funkcjonalnej (opartej na upodobnieniu nie norm czy instytucji, a ich rezultatów i efektów, jakie wywierają w systemie prawa) oraz „rewolucyjnym” zjawiskiem bezpośredniego zapożyczenia norm i instytucji z innych systemów prawnych (tzw. *legal transplants*). Prof. T. Stawecki wskazał również na doktrynę konwergencji, jaka pojawiła się w filozofii polityki, opartą

¹ Plan Zjazdu dostępny na: <http://www.prawo.univ.gda.pl/teoria/> oraz <http://www.prawo.univ.gda.pl/teoria/index.php?page=plan-zjazdu>.

na założeniu, że kapitalizm i socjalizm dążą do podobnego stanu rzeczy. Obok założeń konwergencji prelegent przedstawił liczne jej przykłady występujące zarówno w Polsce, jak i na świecie.

Po wygłoszeniu referatów miała miejsce dyskusja, która skupiła się na tematyce: 1) aspektów konwergencji: technicznego – odnoszącego się do działań celowo-racjonalnych, co należy uznać za konwergencję naturalną i niegenerującą sporów oraz aspektu aksjologicznego – odnoszącego się do procesu kolonizacji „światów życia” (prof. dr hab. Lech Morawski); 2) istnienia paradoksu permanentnej opozycji między konwergencją i dywergencją w dobie globalizacji i „zderzenia się” kultur; przy czym zwrócono uwagę na konieczność wewnętrznego patrzenia na powyższe problemy (prof. dr hab. Stanisław Kaźmierczyk); 3) arogancji Zachodu, często powodującej autorientację naukową i poczucie wyższości aksjologicznej (prof. dr hab. Zbigniew Brodecki), integracji europejskiej jako wyrazu konwergencji i dywergencji zarazem (prof. dr hab. Adam Jamróz), balansowania między konfliktem kultur a pluralizmem (prof. dr hab. Krzysztof Pałeczki); 4) semantycznego i funkcjonalnego dookreślenia tytułowych pojęć: granicy pomiędzy naturalną konwergencją a *legal transplants* i recepcji poprzez legislację lub orzecznictwo (prof. dr hab. Leszek Leszczyński); realnej lub pozornej nowości terminu i zjawiska konwergencji (prof. dr hab. Stanisław Czepita), interdyscyplinarności omawianych zjawisk (dr hab. prof. UMCS Andrzej Korybski), zagadnieniu ich samoistności bądź „sterowania” nimi (dr hab. Adam Mikołajczyk), ukazania kolejno obu zjawisk na tle – systemu, porządku i kultury prawnej (dr hab. prof. KUL Krzysztof Motyka); 5) realnych problemów praktycznych – w multikulturowym społeczeństwie (prof. dr hab. Jolanta Jabłońska-Bonca) oraz w ramach zjawiska „amerykanizacji” Zachodu (K. Motyka); 6) potrzeby rozważań w aspekcie hybrydyzacji ustrojów politycznych (prof. dr hab. Tadeusz Biernat); 7) konieczności wyraźnego uświadomienia, czy o konwergencji i dywergencji dyskutuje się w aspekcie systemów prawnych, porządków prawnych i kultur prawnych (dr Wiesław Staśkiewicz).

Po przedstawieniu powyższych stanowisk obydwaj referenci odnieśli się do wielu skierowanych do nich pytań, co było okazją do bliższego wyjaśnienia zagadnień, które nie znalazły się w pierwotnej wersji referatów.

Druga część sesji, moderowana przez prof. dr hab. Macieja Zielińskiego (USz), dotyczyła sylogistycznego i argumentacyjnego modelu stosowania prawa.

Pierwszy z owych paradygmatów scharakteryzowany został – wraz z poglądami jego krytyków i obrońców – w referacie dr hab. prof. USz Stanisława Czepity (Uniwersytet Szczeciński). Referent zwrócił uwagę na zasługujące na rozpoznanie na świecie dokonania prof. Jerzego Wróblewskiego.

Model argumentacyjny – jako posiadający strukturę najlepiej umożliwiającą budowanie, porównywanie i ważenie argumentów – opisał natomiast dr hab. Bartosz Brożek (UJ). Wskazał on również na zarzuty wysuwane przeciwko modelowi sylogistycznemu.

Następnie przeprowadzona została dyskusja, która koncentrowała się głównie wokół: 1) krytyki modelu sylogistycznego: poprzez wskazywanie, że jest on konstrukcją pustą i pozorną, a kryterium podejmowania decyzji to dbałość o prestiż organu je wydającego (dr hab. prof. UŚ Zygmunt Tobor, dr Filip Przybylski-Lewandowski), znaczenia z natury „argumentacyjnego” uzasadnienia w procesie decyzyjnym (prof. dr hab. L. Leszczyński), poprzez wykazanie jego zawodności w przypadku stosowania nie norm, a zasad prawa (dr hab. prof. UAM Marek Smolak); 2) obrony modelu sylogistycznego: poprzez zwrócenie uwagi na to, że jest adekwatny i może być uzupełniany jedynie o elementy argumentacyjne lub hermeneutyczne (prof. dr hab. A. Jamróz) oraz zakwalifikowania uzasadnienia jako elementu paradygmatu sylogistycznego (prof. dr hab. M. Zirk-Sadowski); 3) wykazywania przydatności obu modeli w różnego rodzaju sprawach (prof. dr hab. L. Morawski) oraz podkreślenia podwójnej roli współczesnego sędziego jako podmiotu stosującego, ale i współtworzącego prawo – zatem odwołującego się do różnych modeli rozumowania (prof. dr hab. Z. Brodecki); 4) poddawania w wątpliwość, czy w ogóle współczesna polska teoria prawa wypracowała model stosowania prawa na tyle uniwersalny i niebudzący zastrzeżeń, by był godny zaproponowania naukom dogmatycznym (dr M. Matczak); 5) podkreślenia wagi ustalania normy prawnej w procesie stosowania prawa oraz różnorodnej mocy skuteczności w zależności od modelu stosowania prawa (prof. dr hab. S. Kaźmierczyk).

Podobnie jak w przypadku pierwszej sesji, referenci udzielili odpowiedzi na pytania i odnieśli się do refleksji wygłoszonych przez uczestników dyskusji.

Zanim rozpoczęła się sesja popołudniowa, prof. dr hab. Marek Zirk-Sadowski zaprezentował nowe czasopismo „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” i zachęcił do publikowania w nim artykułów i krytycznych recenzji.² Natomiast dr hab. prof. UW Tomasz Stawecki poinformował o ukazaniu się pracy *Dyskrecjonalność w prawie*³, będącej zbiorem artykułów powstałych na podstawie referatów wygłoszonych na XVIII Ogólnopolskim Zjeździe Katedr Teorii i Filozofii Prawa, jaki odbył się w dniach 22–24 września 2008 r. w Miedzeszynie k. Warszawy.⁴

Ostatnia para referatów prezentowanych na sesji plenarnej zatytułowana była *Aksjologia prawa: uniwersalizm–partykularyzm* i moderowana przez prof. dr hab. Tomasza Gizberta-Studnickiego (UJ).

Prof. dr hab. Leszek Leszczyński (UMCS) zwrócił uwagę na aksjologiczne umocowanie procesów konwergencji i różnego rodzaju zapożyczeń oraz na europejski i międzynarodowy aspekt tych zjawisk, odkąd państwo jako takie

² Szerzej na temat periodyku zob.: <http://www.ivr.wpia.uw.edu.pl/text.php?cat=41>.

³ T. Stawecki, W. Staśkiewicz (red.), *Dyskrecjonalność w prawie*, LexisNexis, Warszawa 2010, ss. 549.

⁴ Sprawozdanie z tamtego zjazdu, również autorstwa A. Kalisz, M. Stefaniuk, zob. [w:] „Studia Iuridica Lublinensia” 2009, t. XII, s. 334–341.

przestało odgrywać główną rolę w tworzeniu prawa (a zatem także i w jego recepcji). Referent wskazał wiele przykładów recepcji prawa zarówno w Polsce, jak i na świecie oraz zwrócił uwagę na wzrastającą rolę orzecznictwa w tychże procesach.

Referat dr. hab. prof. UŁ Bartosza Wojciechowskiego (Uniwersytet Łódzki) przypomniał spór o pochodzenie spożytywizowanych, lecz wciąż nie określonych aksjologicznie praw człowieka jako „praw ponadludzkich”.

Dyskusja zamykająca pierwszy dzień obrad dotyczyła zwłaszcza takich zagadnień, jak: 1) istnienie równoległych systemów wartości, zwłaszcza światowych tendencji do tworzenia równoległych systemów sądownictwa (prof. dr hab. J. Jabłońska-Bonca); 2) problemy z recepcją przez sądy recepcji wartości wspólnotowych i badań przeprowadzonych w tym zakresie (dr M. Matczak); 3) prawa „kolektywne” (dr W. Staśkiewicz); 4) uzyskiwanie przez prawa człowieka statusu praw pozytywnych; 5) spory o koncepcje wykładni prawa (dr hab. prof. UW T. Stawecki).

Na drugi dzień obrad złożyły się liczne referaty przedstawiane głównie przez młodszych wiekiem i zaawansowaniem naukowym przedstawicieli szeroko pojętej teorii prawa. Wystąpienia te podzielono na cztery sesje (dwie przedpołudniowe i dwie popołudniowe), z których każdą podzielono na trzy panele.

Panele te – najogólniej rzecz ujmując – dotyczyły następujących tematów:

- zagadnień ontologicznych z kręgu sporu jusnaturalistów z pozytywistami;
- prezentacji różnych szczegółowych koncepcji ontologicznych (Cz. Martyniaka, Z. Bauman, H. Kelsena oraz B. Jacksona i P. Ricoeura) oraz dyskursu między relatywizmem a uniwersalizmem, a także pragmatycznego i psychologicznego podejścia do prawa;
- czynników mających wpływ na kształt współczesnego prawa, takich jak zjawisko społeczeństwa informacyjnego, wielokulturowości, cyberprzestrzeni, rozwoju technologicznego oraz bioetyki;
- języka prawnego i wykładni prawa (w kontekście jego współczesnej wielojęzyczności oraz perspektywy poszczególnych gałęzi);
- kultury i aksjologii prawa europejskiego;
- konwergencji w zakresie ochrony praw człowieka;
- etyki w prawie.

Przedstawiciele Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie stanowili jedną z najliczniejszych na Zjeździe grup, wśród których znaleźli się pracownicy Katedry Teorii i Filozofii Prawa, Zakładu Socjologii Prawa oraz Katedry Teorii Organizacji i Kierownictwa. Obok wygłoszonych na sesji plenarnej referatów prof. Romana Tokarczyka oraz prof. Leszka Leszczyńskiego, komunikaty wygłosili: dr Bartosz Liżewski (*Standardy ochrony praw człowieka w Europie jako konsekwencja dywergencji aksjologicznej*), dr Anna Kalisz i mgr Adam Szot (*Klauzule generalne a aksjologiczna uniwersalizacja prawa*), dr Małgorzata Stefaniuk i dr Tomasz Woś (*Zakres konwergencji w kształtowaniu pozycji ustrojowej oraz sposobów*

ochrony prawa człowieka i obywatela przez ombudsmanów europejskich), mgr E. Miętrega (*Teoria konwergencji marketingu usług prawniczych*), dr hab. Marek Stefaniuk (*Ekonomizacja a konwergencja prawa antymonopolowego*) oraz dr Jacek Janowski (*Konwergencja współczesnych kultur prawnych w cyberprzestrzeni*).

Drugiego dnia, paralelnie do czterech wspomnianych sesji, odbyły się też Warsztaty Sekcji Młodych IVR przeznaczone dla „początkujących” adeptów teorii prawa.

Ponadto w ramach Zjazdu odbyło się:

- zebranie kierowników Katedr Teorii i Filozofii Prawa;
- zebranie Polskiej Sekcji IVR⁵ oraz wybór nowych władz (w tym przewodniczącego, którym został dr hab. prof. UŁ Bartosz Wojciechowski).

XIX Zjazd Katedr Teorii i Filozofii Prawa, zorganizowany przez Katedrę Teorii i Filozofii Państwa i Prawa Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, w sposób zasługujący na najwyższą ocenę, umożliwił wymianę poglądów na problemy konwergencji i dywergencji kultur i systemów prawnych. Było to również wyjątkowo udane wydarzenie o charakterze towarzyskim, przyczyniające się do integracji środowiska teoretyków i filozofów prawa.

Anna Kalisz, Małgorzata Stefaniuk

Problemy polskiego prawa i administracji publicznej w piątym roku członkostwa Polski w Unii Europejskiej

Ogólnopolska Konferencja Naukowa

Warszawa, 22 kwietnia 2009 r.

Z inicjatywy Zakładu Prawa Wszechniczy Polskiej Szkoły Wyższej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, 22 kwietnia 2009 r. została zorganizowana Ogólnopolska Konferencja Naukowa, która nosiła tytuł *Problemy polskiego prawa i administracji publicznej w piątym roku członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, która odbyła się w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie.

Obrady otworzył prof. dr hab. Andrzej Kojder (moderator), który podziękował za przybycie wszystkim obecnym, władzom uczelni, prelegentom oraz studentom.

⁵ Więcej na temat organizacji zob.: <http://www.ivr.wpia.uw.edu.pl/text.php?cat=34>.